

Bijlage II bij het inspectierapport 'Cadeaupunten in het hoger onderwijs - Een eerste verkenning', oktober 2007

Cadeaupunten en extra-tijd-vakken in het hoger onderwijs

Onderzoek in opdracht van de Inspectie van het Onderwijs

Anja van den Broek

Marijn van Klingereren

Lette Hogeling

Hanneke Ribberink

ResearchNed bv Nijmegen, november '07

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Cadeaupunten en extra-tijd-vakken	6
2.1	Cadeaupunten	6
2.2	Extra-tijd-vakken	11
2.3	Lichte en zware vakken vergeleken	14
3	Het relatieve gewicht van een studiepunt	16
4	Samenvatting en conclusies	17
4.1	Samenvatting	17
4.2	Hoofdconclusies	18
	Bijlage: vragenlijst	19

1 Inleiding

In dit rapport beschrijven wij de resultaten van een onderzoek naar de omvang van cadeaupunten en extra-tijd-vakken in het hoger onderwijs. Het betreft een onderzoek in opdracht van de Inspectie van het Onderwijs. Met cadeaupunten doelen we op de situatie waarin studenten studiepunten krijgen toegekend zonder dat daar een evenredige studie-inspanning tegenover staat. Aanleiding hiervoor was de signalering door het tv-programma EenVandaag van het bestaan van 'spookvakken' (onderwijseenheden, waarvoor studenten studiepunten verkrijgen zonder dat deze onderwijseenheden metterdaad zijn aangeboden en getentamineerd). De Inspectie heeft middels het uitvoeren van een audit op twee instellingen niet kunnen vaststellen dat een dergelijke praktijk plaatsvindt. Wel acht de Inspectie het van belang dat er een nadere analyse plaatsvindt van de mate waarin cadeaupunten worden verstrekt. De Inspectie verwoordt dit als volgt: "Onderzoek naar cadeaupunten wordt geadviseerd naar aanleiding van deze verkenning, aangezien dit raakt aan de discussie over de vermeende *lichtheid* van het Nederlandse HO, en bovendien ook hier wet- en regelgeving in het geding is".

De centrale vragen in dit onderzoek zijn:

- 1 Zijn er indicaties dat studenten studiepunten ontvangen zonder dat daar een evenredige studie-inspanning tegenover staat ('cadeaupunten' of 'te lichte' vakken)?
- 2 Zijn er sectoren waar (relatief) veel melding wordt gemaakt van cadeaupunten?
- 3 Worden eventuele cadeaupunten gecompenseerd door 'extra-tijd-vakken' (de situatie waarin studenten studiepunten krijgen toegekend waar onevenredig veel studie-inspanning tegenover staat)?

Dit rapport bevat een analyse van inspanningen die studenten moeten verrichten voor het bereiken van hun studieresultaten, gemeten aan de hand van studiepunten (ECTS). In totaal moet een voltijdstudent die voor één opleiding is ingeschreven jaarlijks 60 ECTS behalen. Uit diverse onderzoeken blijkt dat voor de meeste studenten het werkelijk bereikte resultaat onder deze norm ligt. Uit de onlangs gepubliceerde resultaten van de Studentenmonitor 2006 blijkt dat de studievoortgang (bereikte resultaat ten opzichte van de geprogrammeerde norm) in het hbo op 90% ligt; in het wo op ruim 80%. Dit houdt in dat studenten iets achter lopen (in het hbo minder dan in het wo). Er is de laatste jaren echter een duidelijke verbetering van de studievoortgang te constateren.

Voor de analyse van de omvang van cadeaupunten hebben wij ons gericht op twee bronnen: de Studentenmonitor 2007 en een aanvullende dataverzameling onder HetStudentenpanel.nl.

Zowel in de Studentenmonitor 2007 als in een onderzoek onder HetStudentenpanel.nl is het fenomeen 'cadeaupunten' aan de orde gesteld. In HetStudentenpanel.nl is daarnaast gevraagd naar de omvang van extra-tijd-vakken. De totale (gewogen) dataset van de Studentenmonitor 2007 (alleen bachelorstudenten die niet in hun scriptiefase zitten) bevat de gegevens van 4447 studenten (61% hbo en 39% wo). In HetStudentenpanel.nl is een groep van 9778 bachelorstudenten (64% hbo en 36% wo) bevraagd. Alle gegevens zijn gewogen naar soort hoger onderwijs, onderwijssector en geslacht.

In september 2007 zijn de gegevens van HetStudentenpanel.nl verzameld. Het veldwerk van de Studentenmonitor 2007 vond plaats in de periode mei-augustus 2007.

Aan de leden van HetStudentenpanel.nl¹ is een aantal vragen voorgelegd over cadeaupunten en extra-tijd-vakken. De volgende vragen zijn gesteld:

- In welke mate is er sprake van cadeaupunten?
- Om hoeveel punten gaat het doorgaans?
- Om welke vakken gaat het?
- In welke sectoren komt dit vooral voor?
- In welke mate is er sprake van 'extra-tijd-vakken'?
- Om hoeveel punten gaat het doorgaans?
- Om welke vakken gaat het?
- In welke sectoren komt dit vooral voor?
- In welke vorm komen cadeaupunten (cq. 'extra-tijd-vakken') voor?

Op basis van de Studentenmonitor 2007 is het concept 'studievoortgang' (in termen van studiepunten) verbonden met gegevens over studie-inspanning (hoeveel inspanning kost het om een studiepunt te behalen?). Ten aanzien hiervan is een voorlopige globale analyse uitgevoerd van de inspanning die vereist is voor het behalen van een studiepunt.

Tabel 1 toont de responsaantallen van beide onderzoeken.

Tabel 1: Responsaantallen HetStudentenpanel.nl en Studentenmonitor 2007 ten behoeve van analyse cadeaupunten

	HBO		WO		Totaal	
	Studenten- panel	Studenten- monitor	Studenten- panel	Studenten- monitor	Studenten- panel	Studenten- monitor
Landbouw	151	74	107	20	258	94
Natuur			279	92	279	92
Techniek	965	513	472	153	1438	666
Gezondheid	543	274	340	90	883	364
Economie	2162	1163	571	193	2733	1356
Rechten			494	182	494	182
Gedrag & Maatschappij	930	464	718	278	1648	742
Taal & Cultuur	242	131	541	218	784	349
Onderwijs	1234	540	26		1234	540
Totaal	6227	3159	3549	1227	9776	4386

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl en OCW Studentenmonitor (voorlopige data 2007). Betreft alleen voltijd bachelorstudenten. Bij Studentenmonitor 2007 is aanvullende selectie gemaakt van studenten die momenteel niet met hun scriptie bezig zijn.

¹ HetStudentenpanel.nl is een gezamenlijk initiatief van de onderzoeksinstituten ResearchNed en IOWO (zie www.hetstudentenpanel.nl en www.overhetstudentenpanel.nl) en vormt een representatieve afspiegeling van de Nederlandse studentenpopulatie in het mbo, hbo en wo

2 Cadeaupunten en extra-tijd-vakken

2.1 Cadeaupunten

Volgens HetStudentenpanel.nl heeft 60 procent van de studenten in het hbo en wo wel eens studiepunten ontvangen waarvoor zij geen evenredige inspanning hebben geleverd (Tabel 2). Het fenomeen komt in hbo en wo in nagenoeg dezelfde met frequentie voor.

Tabel 2: De mate waarin cadeaupunten voorkomen (%) volgens HetStudentenpanel.nl

	HBO		WO		Totaal	
	%	N	%	N	%	N
Nooit	39,0	2426	39,3	1399	39,1	3825
Bijna nooit	22,5	1401	24,3	863	23,1	2264
Soms	29,4	1831	27,5	975	28,7	2806
Vaak	7,6	476	7,5	264	7,6	740
Heel vaak	1,5	94	1,3	47	1,5	141
Totaal	100,0	6227	100,0	3549	100,0	9776

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl.

Tabel 3: De mate waarin cadeaupunten voorkomen (%) volgens de Studentenmonitor 2007

	HBO		WO		Totaal	
	%	N	%	N	%	N
Nooit	27,5	870	41,1	505	31,3	1375
Bijna nooit	30,3	957	34,0	417	31,3	1374
Soms	36,8	1163	22,5	276	32,8	1439
Vaak	4,6	144	2,1	26	3,9	170
Heel vaak	,8	24	,3	3	,6	27
Totaal	100,0	3159	100,0	1227	100,0	4386

© Inspectie van het Onderwijs, OCW Studentenmonitor 2007.

Tabel 3 geeft de resultaten van dezelfde vraag die aan de studenten is gesteld die meewerken aan de Studentenmonitor 2007. Hieruit komt naar voren dat het fenomeen *cadeaupunten* in het hbo frequenter voorkomt dan in het wo (bij ongeveer 70% van de hbo'ers komt het wel eens voor tegenover 60% van de wo'ers).

Bij welke studieonderdelen kwamen deze 'cadeaupunten' voor?

Het betreft hier een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Veel studenten noemen een specifiek vak waarvoor ze minder hebben moeten studeren of ze noemen een tentamen waarvoor ze niet veel boeken open hebben gehad. Vakken die te eenvoudig worden gevonden, zijn vaak keuzevakken of vakken uit de ruimte voor vrije keuze. Ook zijn de punten die de studenten makkelijk verkrijgen vaak gekoppeld aan de uren die staan voor onderwijs- of loopbaanbegeleiding. Een ander deel van de 'cadeaupunten' wordt gegeven voor vakken waarin academische vaardigheden worden aangeleerd, zoals leren presenteren en leren academisch schrijven. Studiepunten kunnen soms eenvoudig worden verdiend via het doen van een groepsopdracht of een schrijfopdracht.

'Bij mij gaat het leren heel makkelijk. Door aanwezig te zijn op colleges en beetje samenvatting door te lezen red ik het vaak wel. Maar heb wel van anderen gehoord dat zij er veel aan moeten doen. Misschien is opleiding voor mij iets te licht'.

'Omdat er bij ons voor alle vakken een zelfde aantal studiepunten wordt toegekend, waardoor het ene vak als veel makkelijker wordt ervaren dan het andere, terwijl er hetzelfde aantal studiepunten voor te verdienen zijn'.

'Het ging enkel om het gesprek, wanneer dit voldoende werd afgelegd, waren de studiepunten binnen. Er ging nog veel aan vooraf, zoals beroepstesten en rapporten schrijven over hoe de opleiding ervaren werd. Het was meer een soort bedankje voor het meewerken aan de vooruitgang van school, die studiepunten'.

Aan de studenten die de vragenlijst van HetStudentenpanel.nl hebben ingevuld is gevraagd wat de redenen zijn van deze cadeaupunten (Tabel 4). Verreweg de belangrijkste redenen zijn:

- geen of weinig contacturen;
- voorbereiding contacturen niet nodig;
- te gemakkelijke toetsing/opdrachten;
- vak was niet interessant genoeg;
- te gemakkelijke stof/teksten;
- te beperkte toetsing/opdrachten.

In het wo is het feit dat voorbereiding voor contacturen niet nodig is, dat toetsing/opdrachten of stof/teksten te gemakkelijk zijn of dat er te weinig stof behandeld wordt in vergelijking met het hbo een belangrijker reden.

de reden van cadeaupunten in vergelijking met het hbo meer sprake van cadeaupunten vanwege.

In het hbo worden cadeaupunten meer dan in het wo veroorzaakt door het frequent uitvallen van contacturen, geen toetsing, opdrachten of controle, geen of weinig contacturen of dat alles was te kopiëren van internet.

Tabel 4: Redenen cadeaupunten naar soort hoger onderwijs (%)

	HBO	WO	Totaal
Geen of weinig contacturen	30,2	26,8	29,0*
Vorbereiding contacturen niet nodig	24,6	33,3	27,7*
Te gemakkelijke toetsing/opdrachten	23,5	29,9	25,8*
Vak was niet interessant genoeg	20,0	20,4	20,1
Te gemakkelijke stof/teksten	14,9	19,5	16,5*
Te beperkte toetsing/opdrachten	16,3	15,4	16,0
Te milde beoordeling toetsen/opdrachten door docent	13,9	14,9	14,3
Te weinig stof/teksten	7,8	10,7	8,8*
Meeliften heel gemakkelijk	8,5	7,5	8,1
Geen toetsing, opdrachten of controle	8,7	4,4	7,1*
Contacturen vielen vaak uit	7,2	1,8	5,2*
Toetsvragen van tevoren bekend	3,6	4,0	3,7
Docent trok cijfers op om aantal gezakten te beperken	3,3	2,6	3,0
Alles was te kopiëren van internet	2,8	0,8	2,1*
Spieken heel eenvoudig	1,0	0,8	0,9
Andere redenen	26,6	20,2	24,3

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl. * Verschil tussen hbo en wo is significant. Meer antwoorden mogelijk.

Aanvullende/andere redenen:

Studenten gaven door middel van een open antwoord hun mening. De verklaring die studenten zelf geven voor hun eigen 'cadeaupunten' is dat zij een hoger niveau hebben dan andere studenten of dat ze al een vooropleiding hebben gehad, waardoor ze geen moeite hoeven doen voor bepaalde vakken. Verder noemen de studenten het lage niveau van de vakken als reden dat ze bepaalde studiepunten cadeau kregen. Ook staan voor sommige vakken meer uren ingepland dan nodig zijn.

De bekwaamheid en de houding van de docent is volgens een deel van de studenten ook bepalend of je studiepunten cadeau kan krijgen.

'Ik heb al eerder gestudeerd en wist al er al veel vanaf, bovendien leer ik makkelijk dus met of zonder colleges volgen of alleen het boek lezen, red ik het wel'.

'De tijd voor zelfstudie die in de studiehandleiding wordt gegeven wordt gewoon zwaar overschat soms'.

'Docent legde goed uit, legde nadruk op de dingen die belangrijk waren. Naar de werkgroep gaan was (verplicht college) was voldoende voorbereiding op de toets en natuurlijk het college voorbereiden thuis'.

'Alles wat je 'moest doen' kostte gewoon veel minder tijd dan er voor stond. Het vak was gemakkelijker en kostte daardoor minder tijd dan er voor staat. Het was te gemakkelijk, niet diepgaand genoeg'.

'We moesten alles doen in een groep en ons deel was voornamelijk al gedaan. De jongens in onze groep maakten het product en wij zorgden voor de content, wat eigenlijk veel makkelijker was'.

Aan de studenten is gevraagd om hoeveel punten dit op jaarbasis gaat². Ook hier zien we bij de Studentenmonitor 2007 een iets ander beeld dan uit de resultaten van HetStudentenpanel.nl (zie Tabel 5). In het wo gaat het gemiddeld om minder studiepunten dan in het hbo. Er is in beide onderzoeken wel sprake van een samenhang tussen de frequentie waarmee cadeaupunten voorkomen en het aantal studiepunten waar het om gaat. De correlatie tussen de mate waarin er sprake is van cadeaupunten met het totaal aantal cadeaupunten is Pearson's $R=0,784$ ($p<0,05$; $N=9776$: panel) en $0,741$ ($p<0,05$; $N=3077$: Studentenmonitor).

Tabel 5: Gemiddeld aantal cadeaupunten naar soort hoger onderwijs (ECTS per jaar)

	HetStudentenpanel.nl	Studentenmonitor 2007
HBO	4,1	4,6
WO	4,4	3,5
Totaal	4,2	4,3

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl. Verschil significant ($p<0,05$)

Tabel 6 en Tabel 7 tonen het aantal cadeaupunten dat studenten ontvangen onderscheiden naar de mate waarin het fenomeen 'cadeaupunten' voorkomt op basis van respectievelijk HetStudentenpanel.nl (Tabel 6) en de Studentenmonitor 2007 (Tabel 7).

Als we beide onderzoeken vergelijken, kunnen we concluderen dat gemiddeld genomen de meeste cadeaupunten (> 4 ECTS per jaar) worden uitgereikt in de wo-sectoren Economie, Gedrag & Maatschappij, Landbouw en Taal & Cultuur. In het hbo zien we een uitzondering in de sector Taal & Cultuur (waaronder ook alle kunstopleidingen vallen). Zij ontvangen net iets minder dan 4 ECTS per jaar zonder evenredige inspanning.

² De extreme waarden (meer dan 30 cadeaupunten en meer dan 30 punten voor extra-tijd-vakken) zijn niet in de analyse van het aantal studiepunten opgenomen.

Tabel 6: Aantal studiepunten cadeau onderscheiden naar frequentie waarin cadeaupunten voorkomen en soort hoger onderwijs en sector (%): HetStudentenpanel.nl

		Nooit	Bijna nooit	Soms	Vaak	Heel vaak	Totaal
HBO	Landbouw	0,0	3,6	6,9	12,3	10,0	3,6
	Techniek	0,0	3,1	7,4	14,1	17,8	4,4
	Gezondheidszorg	0,0	3,2	6,4	13,3	15,9	3,5
	Economie	0,0	3,0	7,7	13,9	13,7	4,6
	Gedrag & Maatschappij	0,0	2,7	7,3	13,8	15,5	4,1
	Taal & Cultuur	0,0	3,1	7,4	9,4	11,7	3,0
	Onderwijs	0,0	2,9	7,0	11,8	13,2	3,4
	Totaal	0,0	3,0	7,4	13,5	14,5	4,1
WO	Landbouw	0,0	3,4	5,8	14,9		4,5
	Natuur	0,0	3,4	7,8	14,7	16,8	3,9
	Techniek	0,0	3,0	7,0	13,6	19,4	3,6
	Gezondheidszorg	0,0	3,3	7,5	13,7	15,9	3,7
	Economie	0,0	4,0	7,8	14,8	18,0	5,2
	Rechten	0,0	3,5	8,4	14,0	18,7	3,7
	Gedrag & Maatschappij	0,0	3,8	8,4	14,3	18,7	5,2
	Taal & Cultuur	0,0	4,2	8,9	13,7	16,2	4,4
	Totaal	0,0	3,6	8,0	14,2	18,0	4,4
Totaal	Landbouw	0,0	3,5	6,4	13,4	10,0	4,0
	Natuur	0,0	3,4	7,8	14,7	16,8	3,9
	Techniek	0,0	3,1	7,3	14,0	18,2	4,1
	Gezondheidszorg	0,0	3,3	6,8	13,5	15,9	3,6
	Economie	0,0	3,2	7,7	14,1	14,5	4,7
	Rechten	0,0	3,5	8,4	14,0	18,7	3,7
	Gedrag & Maatschappij	0,0	3,2	7,8	14,0	17,4	4,6
	Taal & Cultuur	0,0	3,9	8,4	12,7	15,1	3,9
	Onderwijs	0,0	2,9	7,0	11,8	13,2	3,4
	Totaal	0,0	3,2	7,6	13,7	15,7	4,2

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl.

Tabel 7: Aantal studiepunten cadeau onderscheiden naar frequentie waarin cadeaupunten voorkomen en soort hoger onderwijs en sector (%): Studentenmonitor 2007

		nooit	bijna nooit	soms	vaak	heel vaak	totaal
HBO	Landbouw	0,0	2,9	7,9	8,3		4,0
	Techniek	0,0	3,3	6,8	13,9	14,8	4,6
	Gezondheidszorg	0,0	3,8	7,3	13,8	20,0	4,1
	Economie	0,0	3,8	8,3	13,8	13,7	5,0
	Gedrag & maatschappij	0,0	2,9	6,6	14,4	15,0	3,9
	Taal & cultuur	0,0	3,5	6,5	12,3	12,0	3,8
	Onderwijs	0,0	2,7	8,4	13,5	25,0	4,8
	Totaal	0,0	3,4	7,7	13,7	17,2	4,6
WO	Landbouw	0,0	4,1	7,7	14,9		4,0
	Natuur	0,0	3,7	7,6	14,5		3,6
	Techniek	0,0	3,1	7,3	12,6	20,0	3,5
	Gezondheidszorg	0,0	3,8	7,7	2,0		3,0
	Economie	0,0	4,1	8,1	13,9	20,3	4,0
	Recht	0,0	3,5	7,9	14,0	15,0	2,6
	Gedrag & maatschappij	0,0	3,9	8,6	14,3	22,0	3,6
	Taal & cultuur	0,0	3,9	9,4	12,9		3,7
Totaal	0,0	3,8	8,2	13,5	19,9	3,5	
Totaal	Landbouw	0,0	3,3	7,9	9,6		4,0
	Natuur	0,0	3,7	7,6	14,5		3,6
	Techniek	0,0	3,3	6,9	13,8	15,1	4,3
	Gezondheidszorg	0,0	3,8	7,4	13,4	20,0	3,8
	Economie	0,0	3,8	8,2	13,8	15,0	4,9
	Recht	0,0	3,5	7,9	14,0	15,0	2,6
	Gedrag & maatschappij	0,0	3,3	7,1	14,4	16,4	3,8
	Taal & cultuur	0,0	3,8	8,0	12,7	12,0	3,7
Onderwijs	0,0	2,7	8,4	13,5	25,0	4,8	
Totaal	0,0	3,5	7,8	13,7	17,6	4,3	

© Inspectie van het Onderwijs, Studentenmonitor 2007.

Er is geen relatie tussen de mate waarin het fenomeen *cadeaupunten* voorkomt en het totaal aantal behaalde studiepunten 2006-2007 (zoals vastgesteld in de Studentenmonitor 2007).

2.2 Extra-tijd-vakken

Extra-tijd-vakken zijn vakken waarbij voor het aantal ECTS een onevenredig hoge studie-inspanning moet worden geleverd. Deze 'zware vakken' komen in het wo iets vaker voor dan in hbo (bij ongeveer 42% van de hbo'ers en bij 38% van de wo'ers komen extra-tijd-vakken nooit voor). In Tabel 8 is weergegeven in welke mate extra-tijd-vakken voorkomen volgens studenten in HetStudentenpanel.nl.

Tabel 8: De mate waarin extra-tijd-vakken voorkomen (%) volgens HetStudentenpanel.nl

	HBO		WO		Totaal	
	%	N	%	N	%	N
Nooit	42,1	2623	38,2	1353	40,7	3976
Bijna nooit	16,8	1048	17,1	607	16,9	1654
Soms	29,4	1834	33,8	1201	31,0	3035
Vaak	9,9	618	9,5	337	9,8	955
Heel vaak	1,7	105	1,4	51	1,6	155
Totaal	100,0	6228	100,0	3549	100,0	9775

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl; N=9750.

De correlatie tussen de mate waarin er sprake is van extra-tijd-vakken met het totaal aantal punten voor extra-tijd-vakken is Pearson's $R=0,411$ ($p<0,05$; $N=5790$).

Bij welke studieonderdelen kwamen deze 'extra-tijd-vakken' voor?

Studenten konden dit aangeven door middel van een open antwoord. Voor elke individuele student zijn weer andere vakken potentiële 'extra-tijd-vakken', maar er zijn vakken die bij een groot deel van de studenten extra tijd kosten. Praktijkstages en vakken waarbij grote groepsprojecten moeten worden uitgevoerd, voeren daarbij met stip de lijst aan. Daarnaast worden vakken zoals statistiek en wiskunde genoemd als vakken die moeilijk en tijdrovend zijn. Ook de bachelor- of afstudeerscripties kosten studenten vaak meer tijd dan er aan uren voor staat.

'Ik had een enorm zware stage, waarbij je erg veel werkt en harder werkt binnen de gestelde tijd'.

'Projecten, daar kost het vaak meer tijd om alles uit te zoeken dan gedacht wordt'.

'Het gaat hier om vakken waarbij niet duidelijk op papier stond wat gedaan moest worden voor de punten; het ontbreken van een studiegids. Hierdoor werden de punten door de docent naar eigen voorkeur gegeven. Bij conservatorium spant men zich altijd meer in, dan er qua punten voor de vakken staat'.

'Wiskundevakken moet je echt bijhouden. Je hebt weinig contacturen waardoor ze moeilijk bij te houden zijn als je het niet goed begrijpt. Projecten zijn meestal maar 3 punten waard, terwijl je er het dubbele aan tijd aan besteedt'.

De belangrijkste redenen (zie Tabel 9) voor deze extra-tijd-vakken hebben betrekking op:

- te veel of te uitgebreide stof of teksten;
- te intensieve voorbereiding van contacturen;
- te moeilijke toetsing of opdrachten;
- een niet-adequate begeleiding.

Tabel 9: Oorzaken extra-tijd-vakken naar soort hoger onderwijs (%)

	HBO	WO	Totaal
Te veel stof/teksten	28,3	39,7	32,6*
Te uitgebreide toetsing/opdrachten	32,0	32,1	32,0
Voorbereiding contacturen te intensief	21,0	34,7	26,2*
Te moeilijke toetsing/opdrachten	22,1	25,0	23,2*
Begeleiding niet adequaat	24,4	13,5	20,3*
Te moeilijke stof/teksten	15,4	21,7	17,8*
Slechte communicatie over tentamenstof/opdrachten	22,6	9,3	17,6*
Besteedde zelf meer tijd aan vak uit interesse	12,4	16,1	13,8*
Te strenge beoordeling door docent	14,9	11,4	13,6*
Te veel contacturen	8,6	11,3	9,6*
Andere redenen	21,1	15,5	19,0

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl. * Verschil tussen hbo en wo is significant. Meer antwoorden mogelijk.

Op nagenoeg alle aspecten zien we significante verschillen tussen hbo en wo. In het wo kosten studieonderdelen, veel meer dan in het hbo, onevenredig veel inspanning vanwege:

- een te intensieve voorbereiding van contacturen of te veel contacturen.
- te veel of te moeilijke stof of teksten die behandeld worden;
- eigen keuze van de student (interesse voor vak);
- een te moeilijke toetsing of opdrachten;

In het hbo worden de extra-tijd-vakken veel meer dan in het wo veroorzaakt door

- een slechte communicatie over tentamenstof of opdrachten;
- een niet-adequate begeleiding
- een te strenge beoordeling door de docent.

Aanvullende/andere redenen:

Studenten gaven op deze vraag een open antwoord. De genoemde studieonderdelen kostten volgens de studenten meer tijd, omdat er meer werk moet worden gedaan dan kan in de uren die er voor staan. Onduidelijkheid over de opdrachten en slechte begeleiding wordt genoemd als reden dat vakken extra tijd kosten. Ook zijn studenten soms door persoonlijke omstandigheden meer tijd kwijt aan hun studie. Daarnaast wordt samenwerking met medestudenten bij groepsopdrachten genoemd als reden dat ze meer tijd kwijt zijn.

‘De eisen voor een scriptie zijn feitelijk hoger dan voor eerdere werkstukken, dus een onderzoeksscriptie kost iedereen gewoon meer tijd dan een half jaar. Ook vanwege het persoonlijke karakter van het betoog en onderwerpkeuze et cetera’.

‘Er zijn zoveel onverwachte obstakels en student heeft toch relatief weinig oefening met hoe het aan te pakken. De begeleiding daarvoor was bij mij quasi-non-existent. Daarbij komt het gebrek aan een goeie werkplek. Een scriptie is zo'n groot project dat je vaste ruimte nodig hebt om op orde te blijven: ik woon samen op een kamer, mijn boekenkasten zijn vol en mijn computer oud en krakkemikkig, en ik moet tussendoor verhuizen’.

‘De tentamens worden veel te streng nagekeken en de vraagstelling is niet logisch. We hebben voor wiskunde bijvoorbeeld juist/onjuist vragen. Ik vind een vak als wiskunde alleen toetsbaar met behulp van open vraagstukken’.

‘De opdracht moest én op de werkplek gewenst zijn en gebruikt gaan worden en ik moest de door de opleiding voorgeschreven stappen (9 A4tjes!!) liefst stipt volgen. Dat bijt elkaar en kost veel tijd en frustratie. Het was een nieuwe beroepssituatie en de benodigde tijd voor de uitvoering was veel te laag ingeschat. Als het goed is, is dit nu aangepast. De opleiding gaat er van uit dat je op de werkplek een club mensen als klankbordgroep bij elkaar krijgt die actief meedenken en sturen. In de praktijk heeft niemand daar tijd voor’.

Tabel 10: Gemiddeld aantal extra-tijd-vakken naar soort hoger onderwijs

HBO	3,4
WO	4,3
Totaal	3,7

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl. Verschil niet significant.

Tabel 11 geeft het aantal punten waarvoor onevenredig veel inspanning is vereist naar sector, onderscheiden naar de mate waarin het fenomeen 'extra-tijd-vakken' voorkomt. Dit komt vooral voor in het wo in de sectoren Techniek, Rechten, Landbouw, Natuur en Economie en in de hbo-sector Landbouw. Er worden relatief weinig punten waarvoor onevenredig veel inspanning is vereist gegeven in het hbo in de sector Taal & Cultuur.

Tabel 11: Aantal studiepunten extra-tijd-vakken onderscheiden naar frequentie waarin extra-tijd-vakken voorkomen en soort hoger onderwijs en sector (%)

		Nooit	Bijna nooit	Soms	Vaak	Heel vaak	Totaal
HBO	Landbouw	0,0	5,4	7,9	9,6	15,0	4,6
	Techniek	0,0	3,1	6,1	9,1	15,6	3,5
	Gezondheid	0,0	3,1	5,9	9,3	8,8	3,5
	Economie	0,0	3,9	6,3	8,7	10,5	3,2
	Gedrag & Maatschappij	0,0	2,8	5,5	8,5	11,4	3,1
	Taal & Cultuur	0,0	3,0	5,0	7,1	9,0	2,9
	Onderwijs	0,0	3,3	5,4	9,3	10,9	3,8
	Totaal	0,0	3,5	5,9	8,9	11,7	3,4
WO	Landbouw	0,0	2,5	5,8	9,8	10,0	4,5
	Natuur	0,0	3,5	7,3	9,4	14,6	4,4
	Techniek	0,0	3,0	6,9	11,5	11,1	5,7
	Gezondheid	0,0	3,3	6,2	10,0	11,4	3,5
	Economie	0,0	3,6	7,3	12,5	11,7	4,4
	Rechten	0,0	4,1	8,2	12,6	18,0	4,8
	Gedrag & Maatschappij	0,0	3,8	6,9	11,4	10,0	3,7
Taal & Cultuur	0,0	4,0	7,0	11,7	10,6	3,6	
	Totaal	0,0	3,6	7,1	11,4	11,8	4,3
Totaal	Landbouw	0,0	4,1	6,8	9,7	13,4	4,6
	Natuur	0,0	3,5	7,3	9,4	14,6	4,4
	Techniek	0,0	3,1	6,4	10,2	13,8	4,2
	Gezondheid	0,0	3,2	6,0	9,5	10,2	3,5
	Economie	0,0	3,8	6,5	9,4	10,9	3,5
	Rechten	0,0	4,1	8,2	12,6	18,0	4,8
	Gedrag & Maatschappij	0,0	3,2	6,2	9,5	11,1	3,3
	Taal & Cultuur	0,0	3,7	6,3	9,8	9,7	3,4
	Onderwijs	0,0	3,3	5,4	9,3	10,9	3,8
	Totaal	0,0	3,5	6,4	9,8	11,7	3,7

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl; N=9750.

2.3 Lichte en zware vakken vergeleken

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van de netto uitkomst van cadeaupunten door de compensatie met extra-tijd-vakken mee te wegen. Hiervoor is het verschil berekend tussen het aantal cadeaupunten en het aantal punten voor extra-tijd-vakken. Bijvoorbeeld: een score van -2 betekent een nettoresultaat van twee cadeaupunten; een score van +2 wil zeggen een nettoresultaat van twee punten voor extra-tijd-vakken.

Tabel 12: Compensatie van de punten voor extra-tijd-vakken door cadeaupunten per sector

	HBO	WO	Totaal
Landbouw	1,0	0,0	0,6
Natuur		0,4	0,4
Techniek	-0,9	2,1	0,1
Gezondheidszorg	0,0	-0,2	-0,1
Economie	-1,4	-0,8	-1,3
Rechten		1,0	1,0
Gedrag & Maatschappij	-1,0	-1,5	-1,2
Taal & Cultuur	-0,1	-0,7	-0,5
Onderwijs	0,3		0,3
Totaal	-0,7	-0,1	-0,5

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl.

In Tabel 12 is de compensatie van de punten voor extra-tijd-vakken door cadeaupunten per sector weergegeven. Het verschil tussen sectoren in het hbo en wo is niet helemaal eenduidig, maar totaal worden extra-tijd-vakken in het hbo iets meer gecompenseerd door cadeaupunten dan in het wo. Het fenomeen dat men minder punten krijgt dan men verdient op basis van studie-inspanning wordt het meest gesignaleerd in de wo sector Techniek.

Hoeveel procent van de studenten heeft te maken met een extra licht of extra zwaar studieprogramma? Hiervoor is de netto uitkomst zoals in Tabel 12 is weergegeven, gerubriceerd naar drie categorieën. Bij de berekening deze categorieën is rekening gehouden met een verschil tussen cadeaupunten en extra-tijd-vakken van zes ECTS (10% van de studielast) naar boven en beneden. Als het verschil (plus of min) binnen range van -6 - +6 blijft, interpreteren we het programma als 'in balans'. Bij een score lager dan -6 betreft het een relatief licht programma; een score hoger dan 6 duidt op een relatief zwaar programma:

- een verschilscore lager dan 6: dat wil zeggen relatief veel lichte vakken/cadeaupunten;
- balans: een verschilscore tussen -6 en +6;
- een verschilscore hoger dan +6: dat wil zeggen relatief zware vakken/extra-tijd-vakken.

Tabel 13 brengt de mate van balans per individuele student in cadeaupunten en extra-tijd-vakken in beeld. Hieruit kunnen we concluderen dat, ook als compensatie met extra-tijd-vakken wordt meegenomen 16 procent van de studenten te maken heeft met een licht programma; 12 procent volgt een zwaar programma en bij 72 procent van de studenten is er een zekere balans tussen het aantal ECTS waarvoor onevenredig veel c.q. weinig inspanning is vereist.

In het wo zijn de programma's van opleidingen over het algemeen iets zwaarder dan in het hbo. Het studieprogramma van Techniek en Recht (wo) en Landbouw (hbo) heeft op basis van cadeaupunten en extra-tijd-vakken het hoogste percentage studenten dat het programma karakteriseert als zwaar. Economie (hbo en wo), Gedrag & Maatschappij (wo) en Taal & Cultuur (wo) hebben het hoogste percentage met een karakteristiek 'licht' studieprogramma.

Tabel 13: Karakterisering van de balans tussen extra-tijd-vakken en cadeaupunten naar soort hoger onderwijs en sector

	Licht	HBO Balans	Zwaar	Licht	WO Balans	Zwaar	Licht	Totaal Balans	Zwaar
LB	11	70	19	10	79	11	11	74	16
NA				13	72	15	13	72	15
TE	17	71	12	8	68	23	14	70	16
GZ	12	74	13	12	76	12	12	75	13
EC	19	72	9	18	69	13	19	71	10
RE				13	67	20	13	67	20
GM	16	74	10	20	69	11	18	72	10
TC	10	80	9	18	68	13	16	72	12
OW	12	76	12				12	76	12
Totaal	16	73	11	15	70	15	16	72	12

© Inspectie van het Onderwijs, HetStudentenpanel.nl.

Zijn het nu ook de minder begaafde studenten die hun studieprogramma als extra 'zwaar' typeren? Om deze vraag te beantwoorden is de cito-score die studenten in groep 8 haalden vergeleken van respondenten die het programma als 'licht' karakteriseren met degenen die hun programma als 'zwaar' beoordelen. De analyses zijn apart uitgevoerd voor hbo en wo.

Hoewel de verschillen significant zijn, zijn deze klein. De cito-score van studenten die het programma als overwegend 'zwaar' karakteriseren was iets lager (542 in het hbo en 546 in het wo) dan degenen die vinden dat zij een relatief 'licht' programma volgen (543 in het hbo en 547 in het wo).

3 Het relatieve gewicht van een studiepoint

De analyses in deze paragraaf zijn gebaseerd op de data van de Studentenmonitor 2007 voor zowel het bachelorstudenten betreft die niet in hun scriptiefase zitten. Alle gegevens zijn gewogen voor steekproefafwijkingen binnen hbo-wo, sector en geslacht. Het betreft een eerste globale inventarisatie van de stand van zaken op basis van beschikbare data.

Allereerst is berekend hoeveel studiepunten studenten gemiddeld per week hebben behaald. Dit is gedaan door het totaal aantal behaalde studiepunten op het moment van dataverzameling (deze datum is geregistreerd in de database) te delen door het aantal weken in het studiejaar die verstreken waren op dat moment. Dit aantal is gecorrigeerd met een factor 1,24, omdat een studiejaar uit 42 weken bestaat (52/42): in deze tijd moet een student 60 ECTS per jaar behalen. Loopt een student op schema, dan behaalt hij of zij per jaar gemiddeld ongeveer 1,43 ECTS per week indien de tijdbesteding aan de studie op de norm ligt van 40 uur per week. Dat wil zeggen dat een student 28 uur studie-inspanning moet leveren voor één ECTS.

Deze gegevens zijn vergeleken met het aantal uren dat een student (gemiddeld per week) aan de studie besteedt. Omdat het feitelijk aantal uren pas berekend kan worden als alle tentamens in een jaar zijn afgerond, is de inspanning van studenten in de verschillende sectoren vergeleken met de gemiddelde tijd die geïnvesteerd moet worden voor het verkrijgen van één studiepoint in de totale steekproef. Er wordt hier niet gerekend in termen van feitelijke uren die besteed zijn aan een studiepoint, maar met relatieve scores. Hiervoor is het aantal uren per sector gedeeld door het aantal uren van de totale steekproef en wordt weergegeven in hoeveel procent van de tijd een studiepoint behaald kan worden per sector vergeleken met het totale hoger onderwijs. Tabel 14 geeft de resultaten weer.

In het hbo kost het (significant) minder inspanning om een studiepoint te behalen dan in het wo (+10% in het wo en -4% in het hbo). Dit geldt in het hbo vooral voor de sectoren Economie, Gedrag & Maatschappij en Onderwijs. In het wo is de studiebelasting iets lager voor de sector Gedrag & Maatschappij. In sommige sectoren is het dus makkelijker studiepunten te 'scoren' dan in andere. Vooral in de wo-sector Landbouw, Techniek en (in mindere mate) Gezondheidszorg is de benodigde tijdsinvestering voor één studiepoint groter dan in de andere sectoren.

Tabel 14: Percentage studie-inspanning (ten opzichte van de totale steekproef) per sector

	HBO		WO		Totaal	
	Inspanning	N	Inspanning	N	Inspanning	N
Landbouw	0%	53	34%	17	9%	70
Natuur			14%	76	14%	76
Techniek	15%	383	34%	119	19%	502
Gezondheidszorg	15%	225	22%	81	17%	307
Economie	-13%	880	2%	158	-11%	1038
Recht			14%	148	14%	148
Gedrag & Maatschappij	-19%	358	-6%	238	-14%	596
Taal & Cultuur	25%	101	9%	180	15%	281
Onderwijs	-8%	380			-8%	380
Totaal	-4%	2380	10%	1017	0%	3397

© Inspectie van het Onderwijs, Studentenmonitor 2007; N=3426. Inspanning als percentage ten opzichte van de gemiddelde inspanning per studiepoint van een ho-student.

4 Samenvatting en conclusies

4.1 Samenvatting

Zijn er indicaties dat studenten studiepunten ontvangen zonder dat daar een evenredige studie-inspanning tegenover staat ('cadeaupunten' of 'te lichte' vakken)?

In het hbo komen cadeaupunten wat frequenter voor dan in het wo. Bij 60 à 70 procent in het hbo komt het wel eens voor; in het wo ligt dit percentage op 60. Gemiddeld gaat het jaarlijks om iets meer dan vier ECTS per jaar.

De belangrijkste redenen voor het ontvangen van punten voor een onevenredig lichte studie-inspanning liggen in de aard van de contacturen (te weinig contacturen en te weinig voorbereiding vereist), op het gebied van toetsing (te gemakkelijk, te beperkte toetsing en opdrachten) en vakinhoudelijk (te gemakkelijke stof/teksten, vak niet interessant genoeg). Daarbij geldt het ontbreken of uitvallen van contacturen vaker als reden voor cadeaupunten in het hbo, en kunnen relatief makkelijk verkregen punten in het wo eerder worden toegeschreven aan het niveau van toetsing/opdrachten en het niveau van stof/teksten.

Zijn er sectoren waar (relatief) veel melding wordt gemaakt van cadeaupunten?

Uit dit rapport blijkt dat er sprake is van studiepunten waartegenover een onevenredig kleine dan wel grote inspanning staat. Als we de balans tussen onevenredig veel en onevenredig weinig studie-inspanning overzien, dan blijkt het volgende.

- In het wo heeft de sector Techniek een onevenredig hoge studie-inspanning, daarnaast wordt ook in de sector Recht de studie-inspanning als onevenredig hoog ervaren.
- In het hbo wordt door studenten in de sector Landbouw een onevenredig hoge studie-inspanning aangegeven.
- Over het algemeen zijn de sectoren Gezondheidszorg en Onderwijs het meest in balans qua studie-inspanning voor de verschillende vakken.
- Relatief weinig studie-inspanning vinden we in zowel in het hbo als in het wo in de sector Economie.

Worden eventuele cadeaupunten gecompenseerd door 'extra-tijd-vakken' (de situatie waarin studenten studiepunten krijgen toegekend waar onevenredig veel studie-inspanning tegenover staat)?

'Zware vakken', waarbij voor het aantal ECTS een onevenredig hoge studie-inspanning moet worden geleverd, komen iets vaker voor in het wo dan in het hbo. In het hbo gaat het jaarlijks om ruim drie ECTS; in het wo om ruim vier ECTS. De redenen voor deze extra-tijd-vakken verschillen ook duidelijk tussen hbo en wo. In het wo hebben de redenen voor extra-tijd-vakken vooral betrekking op het niveau van de stof, toetsing en opdrachten. In het hbo daarentegen worden extra-tijd-vakken vooral toegeschreven aan communicatie, begeleiding en beoordeling door de docent.

Er is wel degelijk sprake van een compensatie door extra-tijd-vakken. Als deze compensatie wordt meegewogen, kunnen we concluderen dat ruim één op de zes studenten een relatief licht programma volgt (zij krijgen meer dan 10% van de jaarlijkse studielast 'cadeau', zonder hiervoor een evenredige voor te verrichten). Ruim één op de acht studenten volgt een relatief zwaar programma (zij investeren 10% meer dan de studiepunten die zij ontvangen).

Wo-opleidingen zijn zwaarder dan hbo-opleidingen. Met name opleidingen in de sector Techniek worden als 'zwaar' ervaren.

Relatief lichte programma's zijn naar de mening van studenten te vinden bij Economie (hbo en wo), Gedrag & Maatschappij (wo) en Taal & Cultuur (wo).

Het gewicht van een studiepun

Hbo'ers behalen hun studiepunten in 4 procent *minder* tijd dan alle studenten; wo'ers doen gemiddeld 10 procent *meer* tijdsinvestering dan alle ho-studenten. In sommige sectoren is het dus makkelijker studiepunten te 'scoren' dan in andere. Studiepunten worden relatief 'gemakkelijk' behaald in de hbo-sectoren Economie, Gedrag & Maatschappij en Onderwijs en in de wo-sector Gedrag & Maatschappij. In de wo-sector Landbouw, Techniek en (n mindere mate) Gezondheidszorg kost het behalen van studiepunten duidelijk meer inspanning dan in de andere sectoren. Op basis van de data van de Studentenmonitor 2007 is een eerste poging gedaan dit fenomeen te analyseren. Voor een exacter beeld van de inspanning die studenten moeten leveren voor een vergelijkbaar resultaat in ECTS en verschillen dienaangaande tussen opleidingen en instellingen is nader onderzoek vereist.

4.2 Hoofdconclusies

De hoofdconclusies van dit onderzoek kunnen we als volgt verwoorden:

- (1) Op grond van ervaringen van studenten komen cadeaupunten op relatief grote schaal voor in het hoger onderwijs. De 'lichtheid' van studieonderdelen wordt echter vaak gecompenseerd door studieonderdelen waarvoor studenten meer studie-inzet leveren dan het aantal beoogde studiepunten. Over het gehele bekostigde bachelor onderwijs is de netto uitkomst ongeveer een half cadeaupunt per student per jaar (HBO: 0,7; WO: 0,1).
- (2) Ten aanzien van te lichte en te zware studieonderdelen bestaan er verschillen tussen sectoren. Volgens inschattingen van studenten wordt in de hbo-sector Economie netto gemiddeld 1,4 cadeaupunt per student per jaar verstrekt en in de wo-sector Gedrag & Maatschappij 1,5. Daar staat tegenover dat in de wo-sector Techniek studenten per jaar 2,1 studiepunten meer studietijd besteden dan de nominale studietijd voor de betreffende studieonderdelen.

Bijlage: vragenlijst

- 1 Werden er bij jouw opleiding vorig studiejaarjaar studieonderdelen verzorgd die jou *duidelijk minder* inspanning hebben gekost dan de tijd die er voor stond en die je toch de volle ECTS/studiepunten opleverden? Dit betekent feitelijk dat je ECTS/studiepunten 'cadeau' kreeg. Met studieonderdelen bedoelen we: vakken met toetsen, practica, groepswork, projecten, scripties, stages enz., die studiepunten opleveren voor je diploma. We doelen hier niet op vrijstellingen.
- nooit
  - bijna nooit
  - soms
  - vaak
  - heel vaak
- 2 Hoeveel ECTS/studiepunten heb je vorig jaar (bij benadering) op deze manier 'cadeau' gehad? (Eén studiejaar is 60 ECTS/studiepunten).
Indien het om meer studieonderdelen gaat, s.v.p. de studiepunten bij elkaar optellen.
- 3 Bij welk studieonderdeel of welke studieonderdelen kreeg je 'cadeaupunten'? Noem s.v.p. de vier belangrijkste studieonderdelen.
- vak 1 .....
vak 2 .....
vak 3 .....
vak 4 .....
- 4 Waardoor kwam het dat je bij deze studieonderdelen studiepunten cadeau kreeg (dus die jou *duidelijk minder* inspanning hebben gekost dan de tijd die er voor stond en die je toch de volle ECTS/studiepunten opleverden)? Meer antwoorden mogelijk
- er waren geen of weinig contacturen (colleges, werkgroepen, practica etc.)
  - contacturen (colleges, werkgroepen, practica etc.) vielen vaak uit
  - voorbereiding van contacturen (colleges, werkgroepen, practica etc.) was niet nodig
  - vak was niet interessant genoeg om er veel tijd aan te besteden
  - te beperkte toetsing/opdrachten
  - geen toetsing, opdrachten of controle
  - toetsvragen waren van tevoren bekend
  - te gemakkelijke toetsing/opdrachten
  - te gemakkelijke stof/teksten
  - te weinig stof/teksten
  - te milde beoordeling van toetsen/opdrachten door de docent
  - docent trok cijfers op om het aantal gezakten te beperken
  - alles was te kopiëren van internet
  - meeliften in een groep was heel gemakkelijk
  - spieken was heel eenvoudig
  - om een andere reden
- 5 Vul hier andere redenen in waarom je deze studiepunten cadeau kreeg.
- reden 1 .....
reden 2 .....
reden 3 .....
reden 4 .....

6 Werden er bij jouw opleiding vorig studiejaar studieonderdelen verzorgd die jou *veel meer* inspanning hebben gekost dan de tijd die er voor stond en de studiepunten die je ervoor ontving?

We noemen deze studieonderdelen gemakshalve 'extra-tijd-vakken'.

- nooit
- bijna nooit
- soms
- vaak
- heel vaak

7 Hoeveel ECTS/studiepunten heb je vorig jaar vanwege deze 'extra-tijd-vakken' niet gekregen, terwijl je ze qua studietijd wel zou hebben verdiend? (Eén studiejaar is 60 ECTS/studiepunten). Indien het om meer studieonderdelen gaat, s.v.p. de studiepunten bij elkaar optellen.

8 Wat waren de belangrijkste 'extra-tijd-vakken'?

Noem s.v.p. de vier belangrijkste studieonderdelen.

- vak 1 .....
- vak 2 .....
- vak 3 .....
- vak 4 .....

9 Waardoor kostten deze studieonderdelen 'extra tijd' (hiermee bedoelen we dat die jou *veel meer* inspanning hebben gekost dan de tijd die er voor stond en de studiepunten die je ervoor ontving)?

Meer antwoorden mogelijk

- te veel contacturen (colleges, werkgroepen, practica etc.)
- voorbereiding van contacturen (colleges, werkgroepen, practica etc.) was te intensief
- vak was zo interessant dat ik er meer tijd aan besteedde
- te uitgebreide toetsing/opdrachten
- slechte communicatie over de tentamenstof/opdrachten
- te moeilijke toetsing/opdrachten
- te moeilijke stof/teksten
- te veel stof/teksten
- begeleiding was niet adequaat
- te strenge beoordeling door docent
- om een andere reden

10 Vul hier andere redenen in waarom deze studieonderdelen je 'extra tijd' kostten.

- reden 1 .....
- reden 2 .....
- reden 3 .....
- reden 4 .....